

znotraj te pesniške pisave zadobila težo scenografije. Prerasla je v filmski studio, kjer so kulise in rekviziti neskončno važnejši od predvidljivih scenarijev in njihove blebetave fabulativnosti. Gibanje po teh prostorih ima sicer vse značilnosti marionetne gestikulacije, vendar nežnost kmalu preglasi nemoč. Nevidne niti, pripete na nedosegljive vzvode, se spreminjajo v poezijo. In jih včasih, "ko loputamo z besedami, da obljube in prebeljene prošnje padajo z ometa", popremi marmornat nasmeš. Arhaiski. "Trikrat tlesneš z jezikom in dežela z grenkim priokusom se zmanjša v miniaturo. Spraviš jo v žep."

Na teh straneh začuda nikoli ne srečamo prve osebe ednine, čeprav vse do zadnje učinkujejo izrazito subjektivno. Slutnja univerzalnosti jih sili v množino, kvečjemu v skrajno nedefinirano tretjo osebo, nedoločneža, ki se sprehaja ob robu zornega polja.

Najpogostejše, drugoosebno nagovarjanje pa mestoma razkriva žensko nagovorjenko. "Jutranja zrcalna slika zgošča bivši in bodoči obraz v privid, iz katerega se izlušči vsakodnevno uporabni jaz." Svojo dvojnico pripravljaja na bivanje v neoprijemljivosti. Kjer pa se, kljub vsemu, ni izognila svoji usodi: "Si preostanek zgodovine, ki dnevno kliče k apelu in ob imena ne navzočih izklicancih vnaša pike izgube. Boječa se zaznamovanja, se vztrajno vračaš na zborna mesta, dokler pomnožena izguba ne počrni seznama in nihče več ne razbere tvojega imena." Z njo, ki ne daje nobenih odgovorov, pretehtava možnosti, ki ji(ma) še preostajajo, ko "ugovori pritožujoče zabobnajo na nekdanjost". Ker jima je bilo rečeno, da "ustnice, ki nikdar ne bojo več spregovorile, ohranijo obliko zadnje izgovorjene besede".

Lucija Stepančič

## Trzinka zgodaj vstala ...

Breda Smolnikar: *Zlate depuške pripovedke* (bibliofilska izdaja), samozaložba 1999

Pri vstopu v *Pripovedke* straži prijazno ovalna fotografija. Saj smo bili opozorjeni: ampak šele ko dodobra zabredemo v bujno epiko zloglasne knjige, se zavemo, da se gospa s klobučkom smehlja pravzaprav zelo prefrigano. Sličica bi bila v čast kateri koli pravljicarki, pa tudi vrt in hiša nas

prepričata, da je tukaj doma fantazija. Če je vse skupaj še postavljeno kar se da blizu Ljubljane in na vsakem koraku konkretizirano s krajevnimi oznakami, imamo vse razloge, da nadaljujemo z branjem. Bomo vsaj vedeli, kaj se nam dogaja za hrbtom. "No, ko greš, predragi čitatelj, lepega poletnega dne peš iz Ljubljane po glavni državni cesti proti severovzhodu in prideš mimo Ježice in Črnuč do Trzina, obstrmi tvoje oko ob prelepem prizoru, ki se ti nudi, tam v primerni daljavi zagledaš mogočne Kamniške

planine, kot čudovito lepo ozadje se dvigajo pred teboj visoki vrhovi ...”

Tako nas avtorica blagozvočno pripravi na vse, kar se ima zgoditi tukaj. Sočne vaške štorije očitno še živijo, nadvse brueghlovske znajo biti, čeprav se jih že prijemljejo zli duhovi novih časov. Tako kot prostorsko so nadvse natančno definirane tudi časovno, vendar ne glede na letnico vzbujajo vtis, da se tukaj zna živeti in še bolje pripovedovati. Vablivo zmešana kartografija mengeške ravnine je nared za kokodajsasto opereto. Njeni junaki se lahko odselijo kamor koli, v Dalmacijo ali Ameriko, v vsakem primeru ostajajo tukajšnji, predvsem pa sami svoji. In ko se živi prebijemo skozi uvodne peripetije goljufive branjeve in njenega seksualno iztirjenega moža, šele ugotovimo, da so domorodci vendarle vsakovrstni in da se predvsem tudi veliko dela. Figurice s prijetno obljudenega pejzaža si dajejo neprestano s čim opraviiti, celota, ki jo razganja od vitalnosti, pa premore neverjeten razpon, tako v dogodkih kot v eksistencialnih držah. V ozadju gostilniških pretefov, vohunjenja, švercanja, ponarejanja, uživaštva, seksualnosti in vojskovanja najdemo tudi pristno dostojanstvo. Tu je prostora tudi za tiste, ki s predanostjo alkimistov izpolnjujejo svojo usodo krojača, zlatarja, usnjara, pa tudi, zakaj ne, skrivnega virtuoza žganjekuhe.

Pripoved na desetinah strani, ki se spreminjajo v desetletja, zaide v navdihnene opise predanega perfekcionizma, v meditacije o zlatu, ročni izdelavi čipk, dragocenih tkaninah, zbirkah iz opustelegra gradu, vmes pa zaidejo še fineše (spet počasi in z užitkom) o

pripravi žganja in potice – zamaknenost ni skorajda nič manj poetična. Ko pa se vsi skupaj še zjokajo na kakšni poroki ...”vse mine, vse mine, in tako hitro, tako hitro, so govorile njihove resne črne zapete obleke, zgarane roke, gladko počesani, na tilnik speti lasje, moške pa so malo popili in zapeli, najprej veselo, potem pa zmeraj bolj žalostno, zmeraj bolj žalostno, ko so fantje proti vasi šli, lepe pesmi so prepevali, jaz pa nisem pel, nisem bil vesel, pa tudi ž njimi jaz nisem šel ...”.

Saj vemo, kako to gre. Ženska si bo čez mnogo let le še “popravila medaljon na debeli verižici, kjer je imela skrbno spravljen siv pramen las moškega, ki si ga je v življenju izbrala, koder, ki mu ga je odrezala že mrtvemu, da bi ne bila sama ...”, mi pa bomo (z njo ali brez nje) padli nazaj v razbohoteno dogajanje, segajoče vse do nedavnega leta 1991. Ki ga seveda vsi še kako dobro pomnimo. Medtem se je neopazno aktivirala tudi skrita kamera. Pa imamo! V prizmatičnem lomu avtoričinega pogleda se znani dogodki zrcalijo v isti sapi s povsem zasebno zgodovino ter nebrzdano fikcijo.

Pripovedna tehnika z dolgimi monološkimi stavki neustavljivega, hlastnega pripovedovanja omogoča najpresenetljivejše asociacije in najbolj samovoljne digresije v zgodbi, po svoje pa je še zgovornejša zasnova knjige kot celote. Pretirana težnja po pričevalnosti, dokumentarnosti se dela že norca sama iz sebe, saj izmed vseh priloženih pisem in dokumentov težka ločujemo med pristnim, podtaknjnim, apokrifnim in karikiranim. Medtem pa se avtorica vehementno zabava s spodrseljaji, svojimi in tujimi,

najprej z njimi korenjaško zabeli korespondenco svojih sovražnikov, kakšno takole mimogrede pritakne tudi v povsem konkreten razpis iz časopisa, svoji zgodbi ob bok pristavi kritično pismo strokovnjakinje, ki jo opozarja na popolno nepoznavanje obdelane snovi (carinski predpisi v povojni Ameriki). Na koncu pa se še razneži nad jezikovno zmedo med večnimi popotniki, njihovim privzemanjem, neznanjem in skovankami. Narobe svet je zasijal v vsej svoji krasoti, čeprav bralka, ki ji piše, da je danes "... žal, na tem svetu vse pomešano in res vse mogoče ...", tega očitno ni mislila pohvalno. Vse dokler ne naletimo na dokument, ki je še kako resničen. Ti-sti namreč s sodišča. Kamor so avtorico spravile vrle sosede. Za nepoučene: v knjigi so našle opisane svoje starše, in opis jim očitno ni bil všeč.

Na ugovore o umetniški svobodi ne morem imeti bistvenih pripomb, je pa tudi res, da tovrstni argumenti med bogaboječimi vaščankami, ki bi rade veljale za poštene in zgolj za poštene, nimajo nobene teže. Svoboda ni bila nikoli kronska vrednota ljudi, ki jim je le do dobrega imena (kar koli si pod tem že predstavljajo). Če pokojna Frančiška (Rozina) ni bila taka, kot jo opisuje Breda Smolnikar, pač toliko slabše zanjo. Lahko se norčujemo, da ji je avtorica v svoji zgodbi prav lepo postlala, precej lepše, kot ji je bilo postlano v življenju. Vsekakor pa jo je opisala z neverjetno simpatijo in občudovanjem. Le kako je to lahko ostalo nezapaženo? Tožnicam se ne gre posebno čuditi, lahko pa se čudimo njihovim sosedom, ki se vse od izida knjige obnašajo, kot da ne bi

vedeli, kaj delata ata in mama. Od kod sicer toliko spakovanja nad prizori, v katerih se spočenjajo sestre Brinovc? Vrli znanci pa se posmehujejo, kot da bi bili sami narejeni kaj bistveno drugače. Po vsem tem pa naj še rečejo, da knjige niso prav z užitkom prebrali. Če naj bi bilo res, da si uboge gospe zdaj še na cesto ne upajo.

Med polnovrednimi Šentflorjanci proces, kot je ta, še ni posebno čudo, bolj vprašljivo je dejstvo, da je bila knjiga v sami obravnavi očitno zelo slabo prebrana. Ne samo da je razumevanje tega zelo zanimivega in mnogovrstnega, prav imenitnega literarnega lika grobo omejeno, tudi v zapisnikih samih je toliko (pravopisnih in vsakršnih) napak in nerodnosti, da bi se lahko celo gospa tožena stranka od srca nasmejala. Uvrščeni v knjigo pa, poleg ostalih obešenjaških apokrifov, še posebej imenitno učinkujejo. Sicer pa bi bilo zanimivo izvedeti, ali preljudi sovaščani tudi novo izdajo tako evforično kupujejo. Glede na ceno bi se skorajda reklo, da ne ... Pa naj bo še tako očarljivo porisana. (Vsaka čast ilustratorjema.) Gospa Breda pa tudi ... če že nič drugega, se ji v naslednji knjigi vsaj ne bo treba prekljati zaradi priimkov, takšnih in drugačnih, domačih in uradnih, spremenjenih ali ne. Saj jih je naštela celo rešto, in to samih lepih: Kuščar, Molk, Mutič, Mazič, Ranič, Frumen, Zvonar, Tepež, Polž, Slinar, Koritar, Pizdič, Prdec, Seronja, Govnač, Pofuk, Smrdel, Ritonja, Zver, Guzovec, Crkovec, Pogin, Krepan ...

*Lucija Stepančič*